

КОМУНІКОЛОГІЯ: ГОЛОВНІ ПОНЯТТЯ І МЕТОДОЛОГІЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Стаття присвячена дослідженню комунікології, головним поняттям і методології

Abstract

The article is devoted to the study of communication, the main concepts and methodologies

Вступ

Комунікологія - це наукове та академічне дослідження того, як ми створюємо та використовуємо повідомлення для впливу на наше соціальне середовище.

Основна частина

«Комунікологія» – навчальна дисципліна, яка в контексті сучасних досягнень соціально-гуманітарного, природничо-наукового й технічного знання посилює світоглядну й теоретичну професійну підготовку бакалаврів зі спеціальностей «Менеджмент соціокультурної діяльності», «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Короткі теоретичні відомості Комунікативний акт – процес, який відбувається в певному місці, на пересіченні осей простору й часу, результатом якого є дискурс (текст). Виокремлюють чотири компоненти комунікативного акту:

- **Конситуація** (екстралінгвальний аспект) – об'єктивно наявна екстралінгвальна ситуація спілкування; умови спілкування та його учасники (хто, що, де, коли);
- **Контекст** (семантичний аспект) – імпліцитно (приховано) або експліцитно (відверто) виражені смисли, що реально існують і є частиною ситуації, відображаються в дискурсі та є актуальні для цього КА;
- **Пресупозиція** (когнітивний аспект) – зона перетину індивідуальних когнітивних просторів комунікантів, у тому числі розуміння конситуації;
- **Мовлення** (власне лінгвістичний аспект) – продукт безпосереднього творення.

Процес комунікативного акту відбувається в кілька етапів: реалізація повідомлення; відправлення повідомлення; доставка повідомлення; отримання повідомлення; опрацювання повідомлення. Прагматичні аспекти спілкування – аспекти, пов'язані зі впливом суб'єктів один на одного за допомогою мовних засобів (коду).

Прагматичні аспекти спілкування залежать від учасників спілкування та стосунків, які між ними склалися. Учасниками комунікації завжди є люди з властивими їм соціальними, психологічними, когнітивними, світоглядними особливостями, які й формують неповторність конкретної мовної особистості. Серед найважливіших особистісних чинників комунікації дослідники виокремлюють соціальні та комунікативні ролі її учасників. Соціальна роль – спосіб поведінки людини, зумовлений її соціальним статусом, правилами (нормами), прийнятими в суспільстві.

Комунікативна роль – відносно постійна, внутрішньо зв'язана й очікувана іншими система комунікативних учинків індивіда, значною мірою визначена його соціальним статусом, віковими,

гендерними та іншими чинниками. Характер мовленнєвого спілкування, його стратегія, стиль, тональність великою мірою залежать від гендерних і комунікативних статусів учасників спілкування. На поведінку й спілкування жінок і чоловіків істотно впливають два чинники: психофізіологічні особливості та гендерні стереотипи.

Комунікативна інтенція – осмислений чи інтуїтивний намір адресанта, який визначає внутрішню програму мовлення та спосіб її втілення. Серед чинників, що зумовлюють комунікативну інтенцію, найважливішими є такі:

- Мотивація як система мотивів із домінантним мотивом;
- Обставини, умови спілкування, оточення тощо;
- Імовірнісний досвід, пов'язаний із моделлю майбутнього, можливістю прогнозування;
- Завдання (мета, з якою виконується дія), тобто співвіднесення моделі майбутнього з найближчою й перспективною (поточною) дією.

Стратегія мовленнєвого спілкування – оптимальна реалізація інтенцій мовця щодо досягнення конкретної мети спілкування, тобто контроль і вибір дієвих ходів спілкування та гнучкої їх видозміни в конкретній ситуації.

До складових стратегій спілкування належать комунікативна інтенція, комунікативна мета, комунікативна компетенція.

Комунікативна мета – стратегічний результат, на який скероване конкретне спілкування, комунікативний акт.

Комунікативна компетенція – сукупність комунікативних стратегій і комунікативних правил, постулатів, конвенцій тощо, якими володіють учасники спілкування.

Комунікативна тактика – визначена лінія поведінки на певному етапі комунікативної взаємодії, спрямованої на одержання бажаного ефекту чи запобігання ефекту небажаного; мовленнєві прийоми, які дають змогу досягнути комунікативної мети.

Комунікативний намір (комунікативне завдання) – тактичний хід, практичний засіб руху до відповідної комунікативної мети.

Комунікативний досвід – сукупність знань про вдачі та невдачі комунікативні тактики, які сприяють або не сприяють реалізації відповідних комунікативних стратегій.

Успіх комунікації великою мірою залежить від компетенції адресанта й адресата. Виокремлюють чотири її типи: предметна компетенція, культурна компетенція, мовна компетенція, комунікативна компетенція.

Мовна компетенція – знання учасниками комунікацій мови (мовного коду), тобто правил, за якими формуються правильні мовні конструкції та повідомлення, здійснюється їх трансформація.

Комунікативна компетенція – сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах і з різними комунікантами, а також знань вербальних і невербальних засад інтеракції, умінь їх ефективного застосування в конкретному спілкуванні в ролі адресанта й адресата.

Комунікативний кодекс – система принципів, правил і конвенцій спілкування, які регулюють мовленнєву поведінку учасників комунікації та ґрунтуються на певних категоріях і критеріях. До складових комунікативного кодексу належать принципи, правила й конвенції спілкування.

До основних принципів спілкування належать принцип Кооперації та принцип Ввічливості. Принцип Кооперації втілюється за допомогою максим повноти інформації, якості інформації,

релевантності, манери. Принцип Ввічливості втілюється за допомогою максим тактовності, великодушності, схвалення, скромності, згоди, симпатії.

Слово-термін «**методологія**» (від грец. Methodos - дослідження і logos - знання) позначає вчення про науковий метод пізнання, а також сукупність методів, що застосовуються у будь-якій науці. **Методологія** - це спосіб дослідження явищ, підхід до досліджуваних явищ, планомірний шлях наукового пізнання і встановлення істини.

Методологія – це вчення про найбільш загальні принципи, структуру, логічну організацію, методи та засоби пізнання і перетворення навколишнього світу.

Під **методологією соціально-педагогічного дослідження** мається на увазі вчення про принципи побудови, форми і способи науково-пізнавальної соціально-педагогічної діяльності.

Спочатку **методологія** була неявно представлена у практичних формах взаємин людей з об'єктивним світом. Надалі вона виділяється у спеціальний предмет раціонального пізнання і фіксується як система соціально апробованих правил і нормативів пізнання та дій, які співвідносяться з властивостями і законами дійсності. Завдання накопичення і передачі соціального досвіду зажадала спеціальної формалізації принципів і приписів, прийомів і операцій, що містяться в самій дійсності.

Рівні методології – це складна система, в рамках якої між ними існує певна супідрядність: філософський рівень виступає як змістовна підстава всякого методологічного знання, визначаючи світоглядні підходи до процесу пізнання й перетворення дійсності.

Загальноприйнята в сучасній науці типологія виділяє наступні **рівні методології**:

I-й рівень (вищий) - **філософський рівень**, або рівень філософської методології. Він включає в себе загальні принципи пізнання і категоріальний лад науки в цілому (структурні компоненти), а також всю систему філософського знання (функціональні компоненти);

II-й рівень - **загальнонаукова методологія**, або рівень методології загальнонаукових принципів дослідження. Цей рівень включає в себе всі теоретичні концепції, що застосовуються до всіх або більшості наукових дисциплін;

III-й рівень - **конкретно-наукова методологія**, або рівень конкретнонаукової методології. Він являє сукупність методів, принципів дослідження і процедур, що застосовуються у тій чи іншій спеціальній науковій дисципліні;

IV-й рівень - **технологічна методологія**, або рівень методик і техніки дослідження. Даний рівень становить сукупність методик і техніки дослідження, тобто набір процедур, що забезпечують отримання 4 достовірного емпіричного матеріалу і його первинну обробку, після якої він може включатися в масив наукового знання.

Методологічне знання може виступати або в дескриптивній (описовій), або у прескриптивній (нормативній) формі.

Дескриптивна форма методологічного знання, або дескриптивна методологія, - це вчення про структуру наукового знання, закономірності наукового пізнання; орієнтир в процесі нових досліджень; ретроспективний (звернення до минулого) опис реалізованих процесів наукового пізнання.

Прескриптивна форма методологічного знання, або прескриптивна методологія, - це вчення про регуляцію діяльності наукового пізнання; нормативний компонент методології, пов'язаний з конституцією і розробкою позитивних рекомендацій і правил здійснення наукової діяльності.

Висновок

Об'єктом комунікології є комунікація як система і процес. До предметної сфери комунікології належать усі різновиди соціальної взаємодії – від ритуальних комунікацій і наскельних малюнків первісної людини до спілкування електронною поштою, включаючи, друковані й аудіовізуальні версії передачі інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. В. В. Шабуніна *методичні вказівки що до семінарських занять з навчальної дисципліни «Комунікологія»* с. 19-21 2018 URL: http://document.kdu.edu.ua/metod/2018_416.pdf
2. Архіпова С. П. Основи соціально-педагогічних досліджень. – Черкаси, 2011. – 239 с. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F-1.pdf>
3. Кулі, К. Х. (1909). *Соціальна організація: дослідження великого розуму*. Нью-Йорк, Нью-Йорк: Сини Чарльза Скрібнера URL: <https://uk.upwiki.one/wiki/Communicology>

Дяченко Олег Олександрович - студент кафедри менеджменту та безпеки інформаційних систем, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: oleg2406032@gmail.com

Dyachenko Oleh Oleksandrovych - student of the Department of Management and Security of Information Systems, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: oleg2406032@gmail.com